

Rozwój turystyki w świadomości mieszkańców obszarów recepcji turystycznej na przykładzie gminy Kołobrzeg

Agnieszka Brelik

Rozwój turystyki nie powinien być przyczyną zmian zachodzących w danym ekosystemie. Koncepcja ta jest powszechnie akceptowana dzięki rosnącej świadomości ekologicznej społeczeństw, co jednak nie oznacza, że jest ona automatycznie wprowadzana w życie. W artykule została podjęta analiza zaangażowania mieszkańców gminy Kołobrzeg w rozwój turystyki oraz działań podejmowanych przez respondentów w zakresie ochrony środowiska. Zebrany materiał w połączeniu z materiałem źródłowym przygotowywano w formie zestawień tabelarycznych w celu prezentacji omawianych zagadnień. Do badania siły zależności pomiędzy wybranymi cechami wykorzystano współczynnik korelacji V-Cramera oparty na statystyce χ^2 .

1. Rozwój turystyki a środowisko naturalne

Od początku lat siedemdziesiątych XX w. ekonomiści tworzą modele, za pomocą których poszukują ścieżek zrównoważonego rozwoju gospodarki z uwzględnieniem uwarunkowań ekologicznych (Wiktorowski 2008). W obliczu różnorodnych zagrożeń globalnych idea zrównoważonego rozwoju określa generalny cel polegający na zachowaniu w przyszłości możliwości rozwoju oraz wiąże się z wymogami, do których zaliczamy: kompleksowość (rozwój całościowy), konkretność (ostateczne powiązanie pomiędzy różnorodnymi czynnikami) i różnorodność (Brelik 2010).

Turystyka jest nieodłączną dziedziną poznawania świata poprzez bezpośredni i osobisty kontakt z przyrodą, kulturą, życiem społecznym oraz ludnością odwiedzanych terenów. Uprawianie turystyki prowadzi do kształtowania się postaw turystów wobec różnych sfer rzeczywistości (Przeclawski 2001). Świadomość turystów i mieszkańców regionów turystycznych oraz edukacja ekologiczna to elementy świadczące o istocie zachowania walorów środowiska, które są warunkiem utrzymania atrakcyjności turystycznego obszaru. Badania przeprowadzone przez Bohdanowicz (2008) wskazują, iż również w kształceniu kadr dla turystyki w dalszym ciągu nie docenia się istoty problemów współzależności rozwoju turystyki i zarządzania środowi-

skiem. Autorka sygnalizuje, iż zwraca się szczególną uwagę na tradycyjne przepisy ochrony środowiska, ale temat ekorozwoju „jest rzadko brany pod uwagę”. Polskie uczelnie nie dostosowują programów nauczania do rzeczywistych potrzeb rynku, co ma wyraz m.in. w brakach we wprowadzaniu aspektów ochrony środowiska do merytoryki nauczania i do zajęć praktycznych (Bohdanowicz 2008).

Obok turystów i kadry turystycznej istotną rolę w kreowaniu idei zrównoważonego rozwoju na poziomie gminy odgrywają mieszkańcy. To oni pośrednio i bezpośrednio angażują się w określone działania, współdecydując o stopniu tego zrównoważenia. Udział mieszkańców w realizacji zasad zrównoważonego rozwoju uwarunkowany jest świadomością określaną jako ekologiczna (Rapacz i in. 2008). Z tego względu autorka skupiła się na badaniach świadomości ekologicznej mieszkańców obszarów recepcji turystycznej na przykładzie gminy Kołobrzeg.

2. Metodyka badań

W pracy została podjęta analiza zaangażowania mieszkańców gminy Kołobrzeg w rozwój turystyki, zbadano również działania podejmowane przez respondentów w zakresie ochrony środowiska oraz czynniki skłaniające ankietowanych do podjęcia takich działań. Materiały źródłowe dotyczące opinii mieszkańców uzyskano w wyniku badań przeprowadzonych w kwietniu 2010 r. Badaniami objęto 120 mieszkańców, przy zbieraniu danych posłużono się metodą ankietową. O wyborze respondenta do próby decydował przypadek determinowany wyrażeniem zgody przez potencjalnego badanego na udział w ankiecie. Badania ankietowe zostały zrealizowane w postaci wywiadów i były przeprowadzone samodzielnie przez ankiera wśród respondentów badanej populacji.

Zebrany materiał w połączeniu z materiałem źródłowym przygotowywano w formie zestawień tabelarycznych w celu prezentacji omawianych zagadnień. Do badania siły zależności pomiędzy wybranymi cechami wykorzystano współczynnik korelacji V-Cramera oparty na statystyce χ^2 , która służy do pomiaru niezależności stochastycznej. Jest to pierwiastek ze stosunku chi kwadrat do iloczynu liczebności próby i pomniejszonej o 1 mniejszej z liczb komórek lub wierszy. Współczynnik V-Cramera jest współczynnikiem zestandaryzowanym, tzn. przyjmuje wartości z przedziału od 0 do 1. Wartości wysokie – bliskie jedynki – przyjmuje wówczas, kiedy układ wykazuje dużą zależność stochastyczną; w odwrotnym wypadku przybiera wartości bliskie zera.

3. Wyniki badań

Badania wykazały, iż największą grupę respondentów stanowiły osoby w wieku 26–35 lat (33,6%) i w wieku 46–55 lat (20,9%), respondenci najczęściej legitymowali się wykształceniem średnim (46,4%) i wyższym (40,0%).

Grupa badanych osób z wykształceniem podstawowym i zawodowym stanowiła odpowiednio 0,9% i 12,7%. Jako główne źródło dochodów respondenci wskazywali pracę najemną (66,4%), natomiast zdecydowanie mniejszy odsetek stanowiły dochody osób prowadzących działalność gospodarczą (18,2%) i mających niezarobkowe źródła dochodów (15,5%).

Większość mieszkańców gminy Kołobrzeg (90,0%) sygnalizuje, iż gmina jest atrakcyjna pod względem turystycznym dla przyjeżdżających do niej turystów. Tylko 8,2% respondentów nie zgodziło się z tą opinią, a prawie 2,0% nie ustosunkowało się do tego pytania. Zdaniem badanych za decyzją o wypoczynku w gminie głównie przemawiają zarówno chęć odwiedzin, jak i proponowane rodzaje aktywności odróżniające gminę Kołobrzeg od innych gmin turystycznych (odpowiednio 26,9% i 15,1% odpowiedzi). Wyniki badań wykazały, iż większość respondentów (69,7%) nie deklaruje zmian swojego nastawienia do turystów w ostatnich czterech latach, wręcz potwierdzają, iż nastawienie ich jest przyjazne. Tylko 2,6% respondentów opowiedziało się za nastawieniem wrogim, a 29,3% respondentów zmieniło swoje nastawienie do turystów na pozytywne. Można stwierdzić, iż rozwój turystyki nie jest na tyle uciążliwy, aby mieszkańcy musieli zmienić swoje nastawienie do turystów.

W celu wskazania siły zależności pomiędzy wiekiem, wykształceniem, źródłem dochodów a zmianą nastawienia mieszkańców do turystów materiał poddano opracowaniu statystycznemu z wykorzystaniem współczynnika V-Cramera opartego na statystyce χ^2 (tab. 1).

Wyszczególnienie	Nastawienie mieszkańców gminy Kołobrzeg do turystów	
	V-Cramera	χ^2
Wiek respondentów	0,17	3,22
Wykształcenie	0,23	6,23
Źródło dochodu	0,19	4,09

Tab. 1. Nastawienie mieszkańców gminy Kołobrzeg do turystów a wiek, wykształcenie i źródło dochodów respondentów. Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Z przeprowadzonych badań wynika, iż wiek respondentów nie miał wpływu na pozytywne bądź negatywne nastawienie mieszkańców do turystów. Udział odpowiedzi kształtował się na zbliżonym poziomie. Badania wykazały również, że bardziej pozytywne nastawienie wykazywali respondenci wykonujący pracę najemną (66,4% odpowiedzi). Wzrost poziomu wykształcenia wpływa na pozytywne nastawienie do turystów odwiedzających gminę Kołobrzeg. Najwięcej odpowiedzi udzielili respondenci z wykształceniem średnim i wyższym – odpowiednio 43,7% i 34,4%.

Respondenci dostrzegają wiele korzyści wynikających z rozwoju turystyki w gminie. Wysokie oceny mieszkańców dotyczące roli turystyki mogą być dowodem na ich nadzieje związane z rozwojem turystyki. Należy podkreślić,

iz turyści kojarzeni są z osiągnięciem korzyści materialnych, dlatego mieszkańcy dbają o rozwój turystyki w gminie, dążąc do jej poprawy. Doceniają znaczenie turystyki zarówno dla rozwoju gminy, jak i poprawy własnych warunków życia. Respondenci deklarują, iż mogą przyczynić się do rozwoju gminy (83,6% odpowiedzi), tylko 10,0% zaprzeczyło temu pogładowi a 6,4% nie odpowiedziało na to pytanie. Zależności między wiekiem a możliwością przyczynienia się do rozwoju turystyki w gminie przedstawia tab. 2.

Wiek respondentów	Możliwość przyczynienia się do rozwoju turystyki w gminie	
	pozytywnie (%)	negatywnie (%)
18–25 lat	87,50	12,50
26–35 lat	85,71	14,29
36–45 lat	87,50	6,25
46–55 lat	69,57	8,70
56–65 lat	92,31	7,69
Powyżej 66 lat	100,00	0,00

Tab. 2. Udział mieszkańców w rozwoju turystyki w gminie a wiek respondentów (%). Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Zauważyć można również, iż przedsiębiorcy oraz pracownicy najemni pozytywnie określali swój udział w rozwoju turystyki w gminie, odpowiednio 80,0% i 79,4% odpowiedzi (tab. 3). Do głównych czynników decydujących o poprawie rozwoju turystyki w gminie zaliczono przede wszystkim życzliwość i profesjonalną obsługę turystów (24,3%), pozytywne nastawienie do przyjezdnych (23,9%) oraz przedstawienie własnych koncepcji i propozycji dotyczących rozwoju gminy (21,6% odpowiedzi).

Źródło dochodu respondentów	Możliwość przyczynienia się do rozwoju turystyki w gminie	
	pozytywnie (%)	negatywnie (%)
Przedsiębiorca	80,00	10,00
Praca najemna	79,37	14,29
Emeryt, rencista	100,00	0,00

Tab. 3. Udział mieszkańców w rozwoju turystyki w gminie a źródło dochodu respondentów (%). Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

W celu wskazania siły zależności pomiędzy wiekiem a możliwościami wpływu na rozwój turystyki w gminie materiał poddano opracowaniu statystycznemu z wykorzystaniem współczynnika V-Cramera opartego na statystyce χ^2 . Osiągnięta wartość współczynnika V-Cramera = 0,39 świadczy, że między rozpatrywanymi zmiennymi istnieje silna zależność.

Rozwój działalności turystycznej stanowi ważny czynnik przyczyniający się do zwiększenia dochodów ludności gminy. Rolą władz lokalnych – oprócz

działań koncepcyjnych – jest tworzenie sprzyjających warunków dla planowanych inwestycji. Nie bez znaczenia są także działania o charakterze szkoleniowym i informacyjnym dla osób zainteresowanych działalnością turystyczną. Szansa na rozwój turystyki dostrzegana jest przez samych mieszkańców, a także przez władze lokalne. Badania wykazały zależność między wiekiem, wykształceniem oraz dochodem respondentów a udziałem władz lokalnych w rozwoju turystyki (tab. 4).

Wyszczególnienie	Zaangażowanie władz lokalnych w rozwój turystyki w regionie		
	tak (%)	nie (%)	nie mam zdania (%)
Wykształcenie			
Podstawowe	0,00	0,00	100,00
Zawodowe	25,43	16,29	57,28
Średnie	16,00	40,00	44,00
Wyższe	16,28	60,47	23,25
Wiek			
18–25 lat	6,25	31,25	62,50
26–35 lat	17,14	62,86	20,00
36–45 lat	25,00	25,00	50,00
46–55 lat	13,04	52,18	34,78
56–65 lat	37,77	15,45	46,15
Powyżej 66 lat	0,00	75,00	25,00
Źródło dochodu			
Przedsiębiorca	5,00	35,00	60,00
Praca najemna	12,70	52,38	34,92
Emeryt, rencista	23,53	29,41	46,06

Tab. 4. Zaangażowanie władz lokalnych w rozwój turystyki w regionie a wykształcenie, wiek i źródło dochodu respondentów (%). Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Z tab. 4 wynika, iż najwyżej oceniane było zaangażowanie władz lokalnych w rozwój turystyki w regionie przez respondentów z wykształceniem zawodowym (25,4% odpowiedzi), emerytów i rencistów (23,5%) oraz ankietowanych w wieku 56–65 lat. Niezadowolająco i negatywnie zaangażowanie władz lokalnych w rozwój turystyki ocenili respondenci w przedziale wiekowym 26–35 lat (62,8%), z wykształceniem wyższym (60,4%), będący pracownikami najemnymi.

Nawiązując do myśli przewodniej, iż ekologizacja turystyki jest potrzebna zarówno jej samej, jak i społeczeństwu, poproszono respondentów o określenie stopnia ich zaangażowania w ochronę środowiska. Większość (46,6%) odpowiedziała, iż dba o ochronę środowiska oraz edukuje w tym zakresie również swoje dzieci; 14,9% ankietowanych nakłania do zaangażowania się w dbałość o ochronę środowiska inne osoby, a 5,2% poszukuje nowej wiedzy i doszkala

się w tym zakresie. Wiedza, proekologiczne zachowanie i własne doświadczenie to narzędzia kształtujące świadomość ekologiczną, która ewoluuje w życiu codziennym, w działalności gospodarczej, edukacji, przekazie pokoleniowym oraz sferze kulturalnej. Sposoby działań podejmowanych na rzecz ochrony środowiska przez mieszkańców gminy Kołobrzeg przedstawiono w tab. 5.

Wyszczególnienie	Działania podejmowane przez mieszkańców gminy w zakresie ochrony środowiska	
	tak (%)	nie (%)
Segregacja śmieci	87,50	12,50
Ograniczenie zużycia wody	95,18	4,82
Ograniczenie zużycia energii	96,34	3,66
Ograniczenie zużycia substancji szkodliwych	93,22	6,78
Odprowadzanie ścieków	84,75	15,25

Tab. 5. Działania podejmowane przez mieszkańców gminy w zakresie ochrony środowiska (%). Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Ekologizacja konsumpcji wymaga często odejścia od zasad postępowania konsumentów powszechnie przyjętych w ekonomii klasycznej. Konsument decydujący się na działania przyjazne środowisku nakłada na siebie dodatkowe obowiązki, wydatkuje własną energię i poświęca czas na ich realizację. Włączając się w ideę zrównoważonego rozwoju, potrafi zrezygnować z niektórych przyjemności i wygod, a nawet ponosić dodatkowe koszty (Rapacz i in. 2008).

Czynnik	% wskazań
Niższe rachunki za wodę, energię i gaz	45,77
Wiedza na temat środowiska	45,07
Moda	2,81
Presja otoczenia	0,70
Przepisy prawne	5,65

Tab. 6. Czynniki skłaniające respondentów do podjęcia działań na rzecz ochrony środowiska (%). Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Główną przesłanką skłaniającą ankietowanych do tego typu działań były czynniki ekonomiczne (45,8%), chęć poszerzenia wiedzy na temat ochrony środowiska (45,1%) oraz przepisy prawne (5,7%) (tab. 6). Kształtowanie się powszechnej świadomości ekologicznej to skomplikowany proces społeczny, zazwyczaj związany ze stanem środowiska przyrodniczego i odpowiadającej mu jakości życia ludzi. Należy pamiętać, iż integralną rolę w procesie kształtowania świadomości odgrywają informacja i edukacja ekologiczna.

4. Podsumowanie

Rozwój turystyki zrównoważonej prowadzi do zaspokojenia potrzeb zarówno turystów, jak i regionów percepcji turystycznej, jednocześnie chroniąc możliwości przyszłego rozwoju. W założeniu turystyka zrównoważona kładzie nacisk na pełne poszanowanie miejscowych walorów, wobec których zachowuje się z szacunkiem, nie powodując negatywnych zmian.

Ekologiczny rozwój turystyki oznacza, iż turystyka nie powinna wprowadzać nieodwracalnych zmian w danym ekosystemie. Koncepcja ta jest powszechnie akceptowana dzięki rosnącej świadomości ekologicznej społeczeństw, co jednak nie oznacza, że jest ona automatycznie wprowadzana w życie (Bohdanowicz 2008). Badania przeprowadzone wśród mieszkańców gminy Kołobrzeg wykazały, iż mieszkańcy gminy wykazują zainteresowanie rozwojem turystyki w regionie przy harmonijnym wykorzystaniu walorów środowiska przyrodniczego. Mieszkańcy są świadomi, iż rosnący zysk z rozwoju turystyki powinien być wystarczający zarówno na pokrycie wszelkich kosztów związanych z zaspokojeniem potrzeb i wymagań turystów, jak i na zapewnienie przychodów społeczności lokalnej. Wzrasta również świadomość ekologiczna mieszkańców gmin, co jest bezpośrednio związane z jakością życia społeczeństwa. Świadomość niemożności sprawnego funkcjonowania turystyki i tworzenia produktu turystycznego bez atrakcyjnych walorów przyrodniczych z jednej strony oraz świadomość wzrostu wymagań turystów wobec środowiska przyrodniczego z drugiej strony powodują, że postawy mieszkańców gmin turystycznych nabierają coraz bardziej ekologicznego charakteru (Rapacz i in. 2008).

Informacje o autorce

Dr Agnieszka Brelik – Zakład Polityki Gospodarczej i Turystyki, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie.

E-mail: Agnieszka.Brelik@zut.edu.pl.

Bibliografia

- Bohdanowicz, P. 2008. *Turystyka a świadomość ekologiczna*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Brelik, A. 2010. Agroturystyka w zrównoważonym rozwoju województwa zachodniopomorskiego, w: B. Mejer (red.) *Ekonomiczne problemy usług. Potencjał turystyczny. Zagadnienia przestrzenne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego*.
- Przeclawski, K. 2001. *Człowiek a turystyka. Zarys socjologii turystyki*, Kraków: Albis.
- Rapacz, A., Gryszel, P. i D. Jaremen 2008. Udział mieszkańców w realizacji idei zrównoważonego rozwoju w gminach turystycznych, w: G. Golemski (red.) *Turystyka jako czynnik wzrostu konkurencyjności regionów w dobie globalizacji*, s. 162–180. Poznań: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej.
- Wiktorowski, K. 2008. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich w regionie zachodniopomorskim. *Acta Scientiarum Polonorum. Oeconomia*, nr 7 (4), s. 147–154.